

4. UTREDNING KULTURMILJØ

4.1 Metode og datagrunnlag

4.1.1 Datagrunnlag- og kvalitet

Denne utredningen er basert på flere kilder. Opplysninger om kulturminner og kulturmiljø er offentlig tilgjengelig i Riksantikvaren sin kulturminnedatabase Askeladden (<https://askeladden.ra.no/>). Det samme er bygningsregisteret SEFRAK. Det er også brukt ulike skriftlige kilder og kulturminnevernplan for Modalen (2000). Vi har vært i kontakt med kulturminneforvaltningen i Vestland fylkeskommune for opplysninger om funn og behov for § 9-registreringer etter kulturminneloven.

Det er ikke utført § 9 undersøkelser etter kulturminneloven i tiltaksområdet. Som en føre-var-tilnærming kan derfor ikke datagrunnlaget vurderes som svært godt, men datagrunnlag vurderes å være godt (kategori 2, ref. kap. 2.5 Vurdering av usikkerhet) og tilstrekkelig til å kunne vurdere verdi, påvirkning og konsekvens. Det er i utgangspunktet krav om arkeologiske undersøkelser etter § 9 i kulturminneloven i tiltaksområdene. Det er mulighet for at det kan gjøres funn som er automatisk fredet.

Det er gjennomført befarings. Det er utarbeidet synlighetskart av Krossdalen transformatorstasjon, men ikke for Steinsland koblingsstasjon. Det er derfor noe usikkerhet knyttet til hvor synlig og dominerende Steinsland koblingsstasjonen vil være.

4.1.2 Verdikriterier

Når en har avgrenset utredningsområdet (tiltaks- og influensområde) deler en området opp i delområder, kulturmiljø, ut fra kvalitet og verdi. Det settes så en verdi på hvert definerte kulturmiljø. Når kulturmiljøenes kvaliteter skal vurderes må det gjøres på en helhetlig måte ved bruk av vurderingskategorier. Tabell over verdikategorier og hvordan de verdisettes i henhold til Miljødirektoratets veileder for konsekvensutredninger (Miljødirektoratet 2020) er vist i Vedlegg 3.

4.1.3 Påvirkningskriterier

Virkninger er beskrevet og vektlagt iht. M-1941 (Miljødirektoratet 2020). Det skal i denne sammenhengen vurderes påvirkning av sårbarhet og handlingsrom, og virkninger av tiltakene som foreslås igjennom dette utredningsarbeidet. Videre er sentrale typer påvirknings for fagtema kulturmiljø beskrevet i M-1941 typisk:

- Påvirkning fra tiltaket på kulturmiljøets synlighet og på dets sammenheng med de eksisterende omgivelsene.
- Kulturmiljøets sammenhenger (indre, internt i kulturmiljøet).
- Kulturmiljøer og landskapsrom (ytre, rundt og eventuelt i mellom kulturmiljøene).
- Endringer i omgivelsene som følge av tiltaket.
- Skjemming av kulturminner i følge kulturminnelovens definisjoner og kulturvernmyndighetenes oppfølgingsansvar.

4.1.4 Definisjon av influensområdet

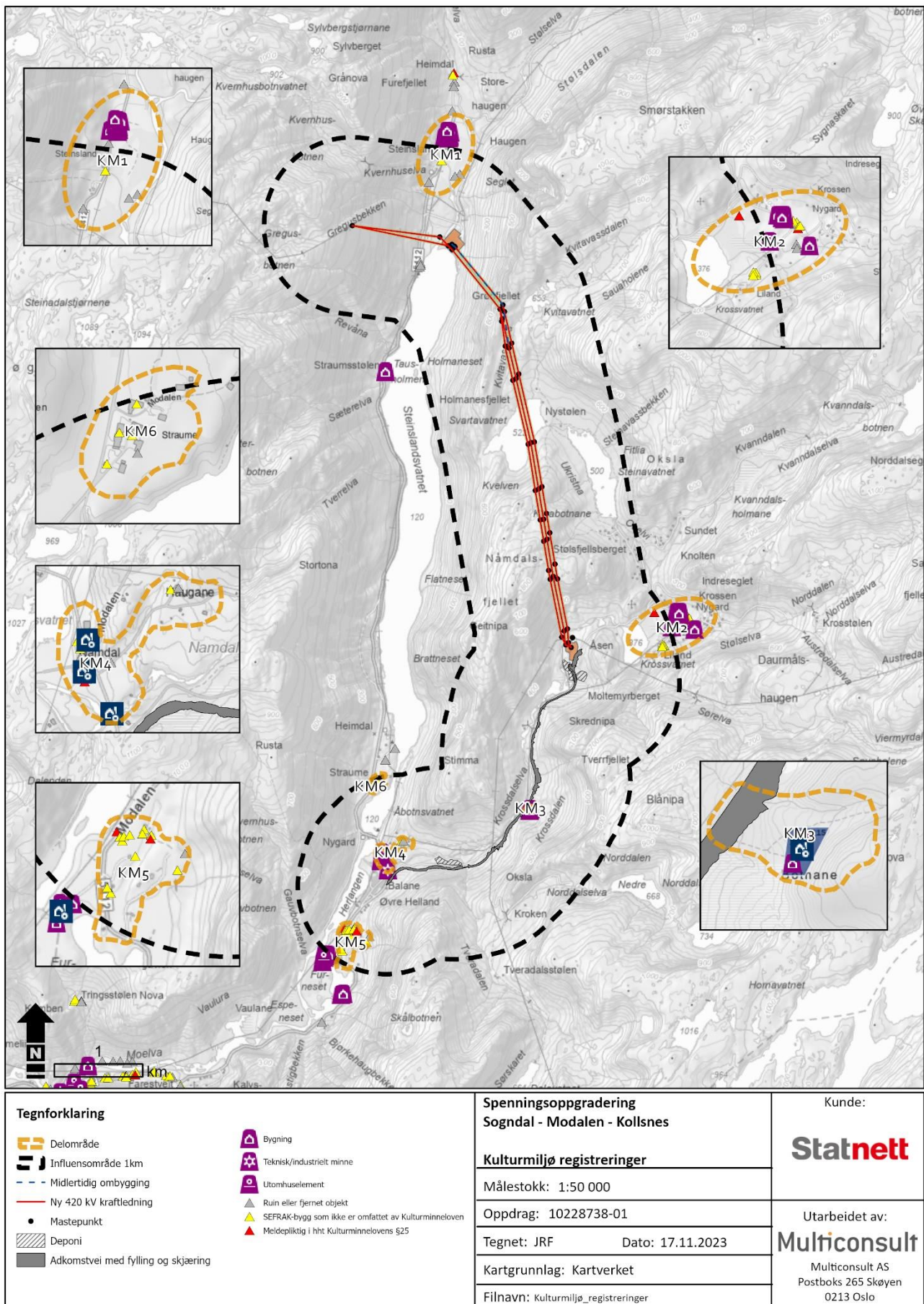
Tiltaksområdet består av alle områder som blir direkte påvirket av arealbeslag ved planlagt utbygging, stasjonsområde, kraftledning og riggområder som er kjent på dette tidspunktet.

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

Influensområdet er det området som tiltaket virker inn på, fra de direkte konsekvensene tiltaket har i form av fysiske inngrep i tiltaksområdet til indirekte konsekvenser i form av visuell påvirkning, nærvirkning og fjernvirkning. Synlighet vil avta med økende avstand og påvirkning vil da gå fra noe forringet til ubetydelig.

Influensområdet er vurdert å omfatte områder ca. 1 km avstand fra kraftledninger og nye transformatorstasjoner dvs. at alle registrerte kulturminner innenfor dette området er med i vurderingen. På avstander større enn dette vurderes den visuelle tilleggsbelastningen og andre mulige effekter/virkninger som så små at det ikke har vesentlig betydning for temaet som utredes. Kulturminner og kulturmiljø som ligger mer enn 1 kilometer fra ny transformatorstasjon er derfor ikke omtalt, det blir da også tydeligere hvilke kulturmiljø som blir berørt av tiltaket.

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

Figur 49. Influensområdet for kulturmiljø samt registrerte kulturminner og kulturmiljø i influensområdet.

4.2 Områdebeskrivelse og verdivurdering

Modalen er en trang U-dal med flat dalbunn og stedvis stiger fjellene bratt opp fra dalen. Sørvestover fra Mo fortsetter det trange dalføret ut Mofjorden og til Romarheimsfjorden. De tidligste spor av bosetning i steinalderen er vanligvis å finne langs ytterkysten, men lengst sørvest i Modalen kommune er det en heller på Nøttveit med funn fra eldre steinalder. Ikke langt unna er det registrert helleristninger fra bronsealderen. Lenger nordøst langs dalføret er de tidligste bosetningsporene å finne i området rundt Krossdal. Her er det funnet bosetningsspor og graver fra jernalderen. I middelalderen ser det ut til at befolkningen økte i området, og det ble bygget en kirke på Mo. Middelalderkirken ble revet i 1593, og dagens kirke på stedet ble bygget i 1883 (Askeladden). I dalsidene og fjellområdene i Modalen har det vært stølsdrift fra langt tilbake i tid. Stølene viser den sesongvise jordbruksdriften med utnytting av beiteressursene i fjellet. Ferdselsveiene over fjellet har trolig også lang brukstid, trolig tilbake til middelalderen. De øverste gårdene i dalen, Nygard og Steinsland, ligger i foten av Stølsheimen. Begge gårdene har bevarte klyngetun med kulturlandskap rundt, og er kommunalt verneverdige. Ifølge kulturminnevernplan for Modalen (2000) er det funnet mange dyregraver og rester etter fangstanlegg på Nygard, men det ingen registrert i kulturminnedatabasen Askeladden. Det er dermed uklart hvor disse skal være.

Klyngetun med flere brukere i same tun var å finne flere steder på Vestlandet frem til andre halvdel av 1800-tallet. Alle skulle ha lik fordeling av teiger med god og mager jord, og dette resulterte i at jorda ble oppdelt i svært mange små jordstykker (Kulturminnevernplan for Modalen 2000). Etter hvert som befolkningen økte ble dette en uoversiktlig situasjon, og på slutten av 1800-tallet ble det gjennomført en utskifting der landbrukseiendommer ble sammenslått og fikk nye grenser. Hovedsakelig for å etablere mer hensiktsmessige driftsenheter. Med utskiftingen ble mange av de gamle fellestunene oppløst, og det er i dag svært få klyngetun bevart.

Jordbruket var så å si eneste levevei i Modalen frem til ut på 1800-tallet (Kulturminnevernplan for Modalen 2000). På slutten av århundret kom det noen få håndverkere og handelsmenn. Sanddrifta vart ein viktig næringsveg i Modalen utover 1900-talet, som attåtnæring til gardsdrifta, men også som hovudnæring for mange, særleg i nedre deler av dalen. Ut over 1900-tallet ble vannkraften i nedre del av Moelvi bygget ut, først som små kraftverk som produserte strøm til gårdene lokalt. Senere ble Modalen Kraftlag stiftet, og kraftstasjonen ved Hellandsfossen sto ferdig i 1954. Flere kraftverk kom senere til, og Modalen er i dag en betydelig kraftkommune (snl.no).

4.2.1 Kulturmiljø 1 Steinslandstunet

Kulturmiljøet ligger 700 meter nord for dagens Storeholmen transformatorstasjon (BKK). Det ligger på gården Steinsland, gnr. 84, langs fv. 345, rundt 120 moh. ved slettene der Norddalselva og Høselvi (Stølselva) møtes. Planlagt ny transformatorstasjon ligger 400 meter mot sør.

Steinslandstunet er trolig det eldste eksisterende tunet i Modalen, og er kommunalt verneverdig (Askeladden-id. 231089). Klyngetunet var opprinnelig flere bruk, men i forbindelse med utskiftingen i 1949, som var den siste i Modalen, ble bruk nr. 5 flyttet til Byrkhaugen rundt 500 meter lenger sør. Klyngetunet består i dag av tre boliger, tre løer, et eldhus/bryggerhus og et vedskjul. I tillegg er det to tufter etter hus som har blitt flyttet ut av tunet. De fleste bygningene er fra 1800-tallet, men en av løene er fra 1700-tallet. Ved Kvernhuselva, sør for klyngetunet, er det et kvernhus fra begynnelsen av 1900-tallet. På sletta mellom elvemøtet og Steinslandsvatnet er det flere holmer der det tidligere var slåtteteiger og flere utløer. I henhold til kulturminneplanen for Mo kommune (2000) fikk grenda vegforbindelse med nedre deler av Modalen først i 1964. Opp Norddalen gikk det en gammel fjellovergang til Ortnevik i Sogn, og stølsvegen fra Steinsland gikk opp Stølsdalen til Steinslandstølane. Steinslandsstølen er nå demt ned.

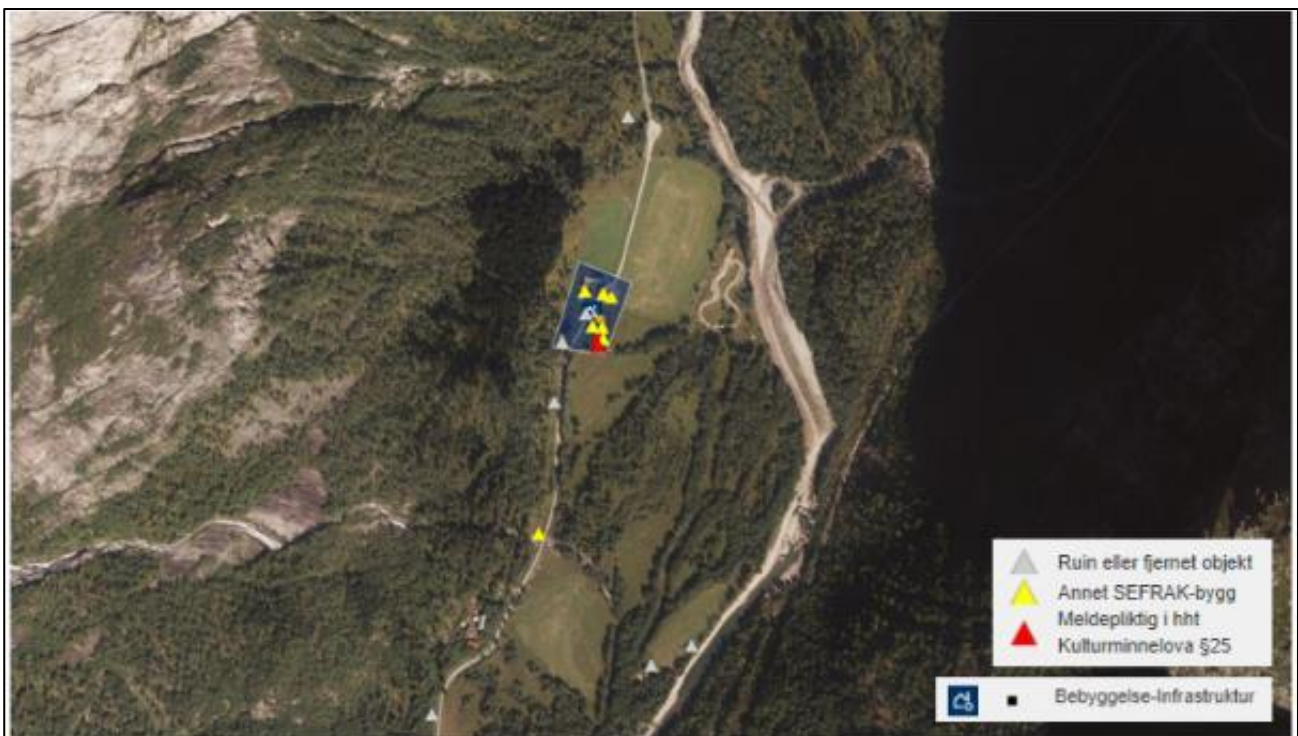
Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

Figur 50. Steinslandstunet sett mot nord.

Figur 51. Låve sett mot sørøst.

Figur 52. Flyfoto av kulturmiljø Steinslandstunet. Kilde: Askeladden.

Verdivurdering

Kulturmiljøet består av et klyngetun med bygninger fra 1700- og 1800-tallet. Steinslandstunet er trolig det eldste eksisterende tunet i Modalen, og er kommunalt verneverdig. Kulturlandskapet er bevart rundt tunet og er tydelig lesbart. Klyngetun er veldig sjelden i Modalen som ellers på Vestlandet. I kulturminneplanen er ett av byggene gitt verdi A og bør vurderes fredet, mens klyngetunet som helhet er gitt verdi B og er vurdert å ha stor lokal verdi og bør vurderes regulert med spesialområde vern og kulturlandskapet er gitt verdi C – kulturminner som bør vurderes ved tiltak. Kulturmiljøet er helhetlig, og preges i stor grad av særlig verdifull byggeskikk. Det har i stor grad en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, og betydning som ressurs for formidling.

Samlet verdivurdering er derfor *stor verdi*.

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

4.2.2 Kulturmiljø 2 Nygard/Krossen

Kulturmiljøet ligger nordøst for Krossvatnet i Kvanndalen. Det ligger rundt en kilometer øst for eksisterende og planlagt transformatorstasjon, og 3-700 meter nord for planlagt kraftledning.

Gården Nygard/Krossen, gnr. 85, ligger på rundt 400 moh. og er den eneste fjellgården i Modalen. Det er kjent at det har vært fast bosetning her siden midten 1600-tallet, men området har trolig vært brukt til stølsdrift i lang tid før det ([Digitaltmuseum.no/fjellgarden-krossen-nygard](https://digitaltmuseum.no/fjellgarden-krossen-nygard)). Det gamle tunet som står på gården i dag er et klyngetun som er kommunalt verneverdig (Askeladden-id. 230773). Tunet består av en bolig, en låve, et eldhus og en smie fra 1800- og 1900-tallet. Det gamle tunet på Nygard utgjør et godt bevart gårdsmiljø, der enkelte bygninger har høy grad av autenticitet. Innenfor kulturmiljøet er det også to kommunalt verneverdige kvernhus bygget i 1802 (Askeladden-id. 231142). Kvernhusene var tidligere del av et større miljø knyttet til elva, og det har vært minst tre kvernhus med slipestein og ei smie. I dag står bare to kvernhus igjen, men man kan fremdeles se rester etter de andre anleggene (Kulturminneplan Modalen 2020).

Sør for klyngetunet står «Diktarsteinen» som også er kommunalt verneverdig (Askeladden-id. 231365). I henhold til kulturminneplanen for Modalen (2000) er steinen et minne etter dikteren Olav Nygard som ble født på gården i 1884. Huset han vokste opp i lå i det gamle klyngetunet og ble flyttet under utskiftingen i 1912-1918. Han ga ut fire diktsamlinger. Da han var 27 år gammel, brente han manuskripter på et jonsokbål på stedet der Diktarsteinen står. Steinen har inskripsjonen "eg vel meg gløymse framfor draugelag" (fritt oversatt: «Jeg vil heller bli glemt enn gjenferd»). Olav Nygard døde i 1924.

Ut over de nevnte kulturminnene er det 11 stående SEFRAK-registrerte bygninger fra 1800- og 1900-tallet, og flere ruiner innenfor kulturmiljøet. Øst, vest og sør for klyngetunet ligger det i dag spredte hytter. Det er i kommuneplanens arealdel for Modalen avsatt to felt til hytter i området, og områdene er regulert i Reguleringsplan for hyttefelt på Nygard, planid. 20060001, og disposisjonsplan for hyttefelt Nygård, 1978001.

Figur 53. Diktarsteinen er et minne etter dikteren Olav Nygard. Foto: Margun Farestveit (digitaltmuseum.no).

Figur 54. Nygard-Krossen tegnet av Magnus Hardeland (digitaltmuseum.no).

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

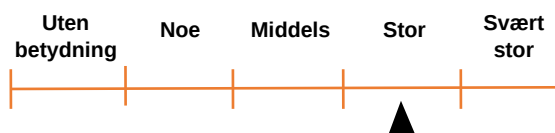
Figur 55. Flyfoto av kulturmiljø Nygard/Krossen. Kilde: Askeladden.

Verdivurdering

Kulturmiljøet består av et klyngetun med bygninger fra 18- og 1900-tallet, kvernhus og en stein med tradisjon tilknyttet som alle er kommunalt verneverdige. I tillegg er det 11 stående SEFRAK-registrerte bygninger fra 18- og 1900-tallet, og flere ruiner innenfor kulturmiljøet. Kulturlandskapet er godt bevart i området. Gården Nygard/Krossen er den eneste fjellgården i Modalen, og klyngetun er veldig sjelden i Modalen som ellers på Vestlandet. I kulturminneplanen for Modalen (2020) er klyngetunet og «diktarsteinen» begge gitt verdi B. De vurderes dermed å ha stor lokal verdi og bør vurderes regulert med spesialområde vern. Kulturlandskapet er gitt verdi C – kulturminner som bør vurderes ved tiltak. Det er eksisterende hytter i området og det er i kommuneplanens arealdel for Modalen avsatt to felt til hytter sør og øst for klyngetunet.

Kulturmiljøet preges av verdifull byggeskikk og har en klar, intern kulturhistorisk sammenheng. Det har en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, og betydning som ressurs for formidling.

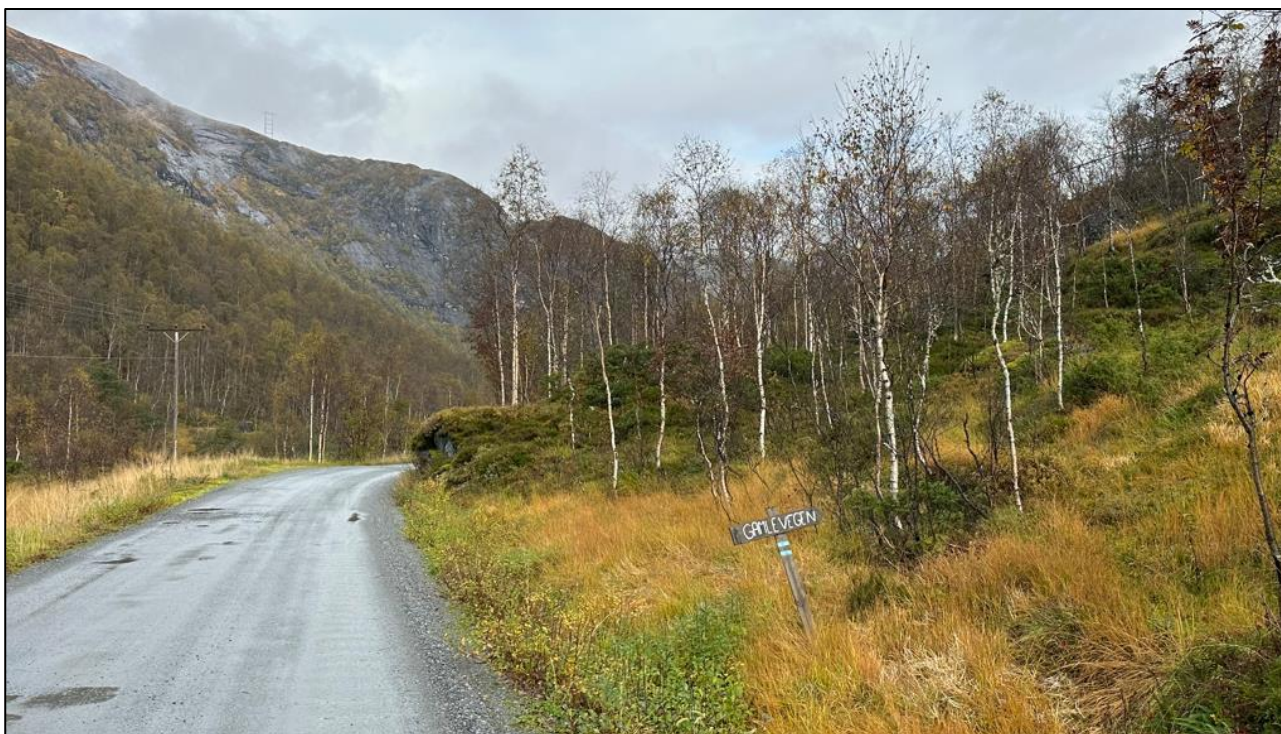
Samlet verdivurdering er derfor *stor verdi*.

4.2.3 Kulturmiljø 3 Botnane

Stølen Botnane ligg på østsiden av veien opp mot gårdene Nygard og Krossen og videre. Den ble benyttet som heimastøl for gardane på Øvre Helland, som hadde Tverådalstølen som fjellstøl. Det har vært en Vårstøl i tillegg om lag en kilometer lenger oppe i dalen, på motsatt side av elven. Denne finnes det ikke lenger spor etter som er synlige i terrenget, og fritidshytter er satt opp samme sted. Stølen Botnane har hatt fem stølshus, to av disse ligger nå som ruiner (grunnmur av stein).

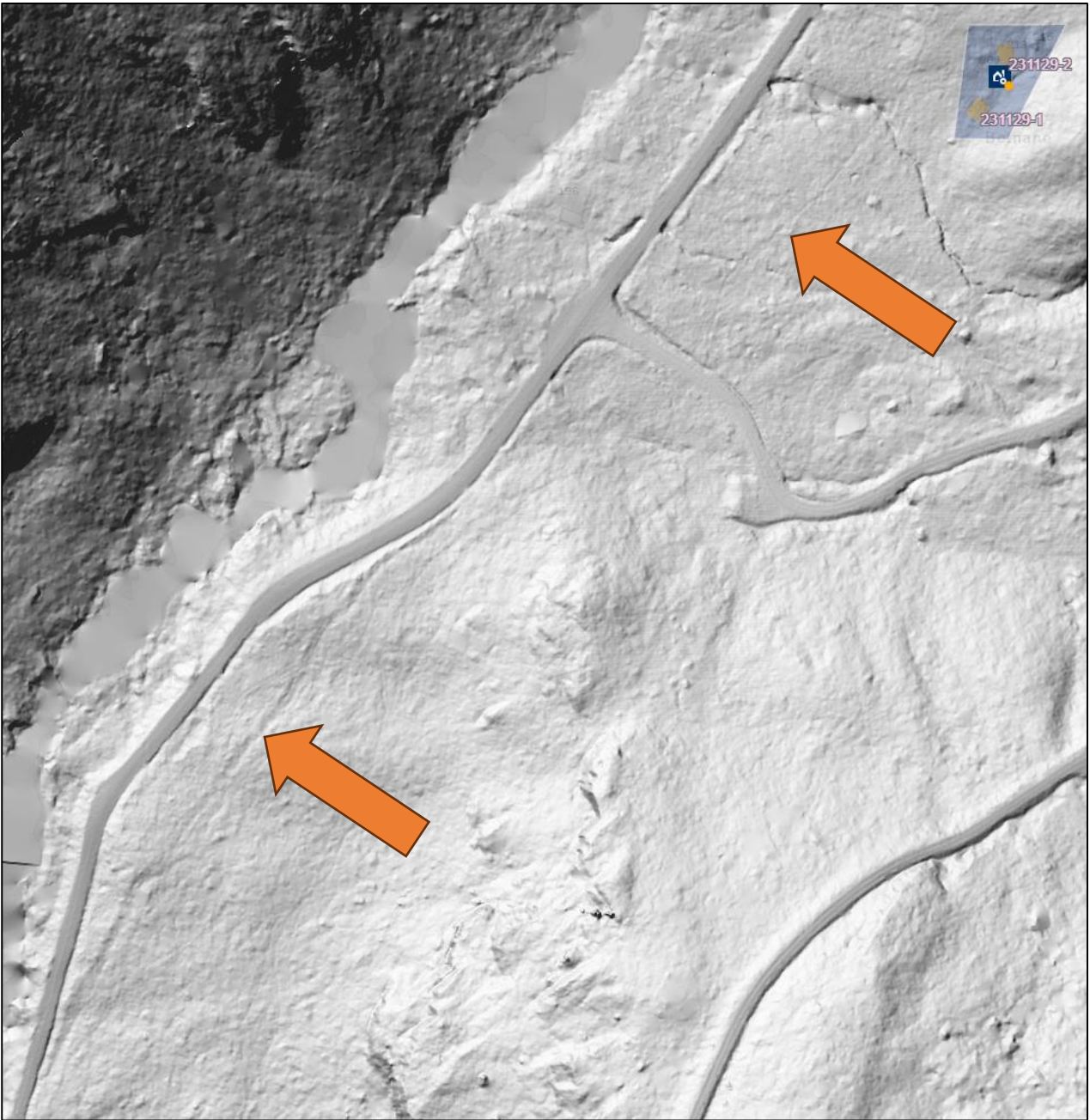
Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

Figur 56. Ett av stedene langs eksisterende grusvei (Nygardsvegen), der det henvises til den historiske stølsveien opp mot fjellet. Her: sørvest for Krossåsen.

Det har lenge gått en stølsvei opp gjennom dalen her, antagelig helt til Nygard og videre opp i fjellet, «Ferdavegen» (Vaksdal historielag, 2023). Stien skal delvis være overlappet av nåværende grusvei. Stølsveien er ikke gjenfunnet i terrenget, annet enn i form av oppmerking stedvis langs grusveien. Spor like som for hulvei er synlige i LIDAR-opptak (Askeladden), men ikke undersøkt av arkeologfaglig ressurs. Se for øvrig beskrivelse av veien/stien under tema Friluftsliv i kapittel 7.

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

Figur 57. LIDAR-opptak som viser antydning til hulleveilignende, historisk stifar i landskapet, antatt «Gamlevegen», øst (til høyre) for eksisterende grusvei (piler). Spor etter denne stien finnes i forskjellige traseer og med større og mindre lakuner, opp gjennom store deler av dalen. Botnane sin posisjon vist øverst til høyre. Kilde: Askeladden.

Det heter seg at hvert gårdsbruk hadde sitt bygg (*se/*). Dette var mjølkesel, ifølge en kilde fra 1723 (Vaksdal historielag, 2023). Selet har et laftet rom og et rom som er bygget i stenderverkskonstruksjon. Alle har sperretak som er torvdekket.

Stølen har ett felleshus, *stølsstova*. Denne ble brukt som felles oppholdsrom på stølen, tidligere for budeiene fra hver sin gård som arbeidet her. Stølen var ikke bebodd, budeiene bar produksjonen ned til gårds hver dag (Vaksdal historielag, 2023).

Stølsvollen viser tendenser til å gro igjen.

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

Figur 58. Bebyggelsen på Botnane, sett fra vest. Begge de umalte stølshusbygningene er nevnt i kommunens kulturminneplan. Det nærmeste er den såkalte *fellesstova*.

Figur 59. Bebyggelsen på Botnane, sett fra nord. Umalt bygg er den nordlige av de to husene nevnt i kommunens kulturminneplan. Det var opprinnelig 5 bygninger her, nå står 3 igjen. Tuft etter et av de tapte til venstre (øst) i bildet.

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

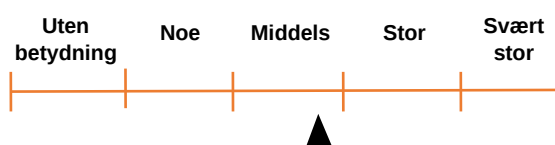

Figur 60. Flyfoto av kulturmiljø Botnane. Figur : Flyfoto av kulturmiljø Botnane. Kilde: Askeladden

Verdivurdering

Kulturmiljøet er et godt bevart stølsmiljø, selv om flere av byggene har rast sammen. Bygningene som gjenstår er lite endrede, og godt synlige fra veien. Både opplevelsesverdi er stor, kunnskapsverdien likeså og bruksverdien også, med henblikk på de to førstnevnte. De gjenværende bygningene er også mulige å ruste opp til bruk, enn så lenge.

Samlet verdivurdering er her satt til *middels verdi*.

4.2.4 Kulturmiljø 4 Namdal

Dette gårdsmiljøet har lange røtter, og gården er første gang nevnt i 1563 (Rygh 1898-1924). Gården er gruppert i et tun rundt et firearmet vegkryss, samt i et ytterligere tun øverst med egen atkomstvei i øst.

Det nevnes i kommunens kulturminneplan en stor utskiftning i gårdsorganiseringen i Modalen på slutten av 1800-tallet. Dette førte til mye flytting og nybygging av hus. Gårds- og bruksnummer forteller at tunet på denne gården i vest er delt opp i to eiendommer, mens mindre oppdelinger synes å være grunnlaget for oppdelinger i flere bruksnumre i tunet i øst, selv om dette er mindre og nyere bygninger (sannsynlig fra etter 1900, kun én er SEFRAK-registrert). I vestre tun er seks av 12 bygninger SEFRAK-registrerte, hvorav ett fra 1700 tallet, andre kvartal og dermed meldepliktig. Et av de øvrige, en låve, er fra 1800 tallet, tredje kvartal. Den er i dag i bruk som låve, og har gjenbrukte materialer fra den eldre løa i tunet. Det er bygningsdeler fra den eldre grindløa; på ett eldre snedband er årstallet 1611 innskåret. I østre tun er kun en bygning SEFRAK-registrert, et våningshus fra 1800 tallet, fjerde kvartal.

I kulturminneplanen er også et såkalt røykehus nevnt på Nåndal, bygget på begynnelsen av 1930-tallet. Røyking av kjøtt og fisk nevnes videre som en viktig del av den vestnorske mattradisjonen (Modalen kommune 2013).

Broen over Namsdalselven der den faller mot Mo-vassdraget, som akkurat her i disse svellene har navnet Herlangen) er på kommunens kommunedelplan over kulturminner knyttet til ferdselsveier.

Figur 61. Til venstre steinbru Nåndal fra 1915. Til høyre gårdsmiljø Nåndal, vestre del, sett fra sør. SEFRAK-registrert ikke meldepliktig låve (med bygningsdel fra 1611) lengst til venstre.

Figur 62. Gårdsmiljø Nåndal, vestre del, sett fra sør. Ytterligere SEFRAK-registrert ikke meldepliktig låve (med bygningsdel fra 1611) lengst til venstre.

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

Figur 63. Flyfoto av kulturmiljø Namdal. Kilde: Askeladden.

Verdivurdering

Gårdsmiljøets sentrale del ligger sentrert rundt et kryss og er meget lett tilgjengelig. De verneverdige bygningene er godt bevart, og har stor del av sin bygningsmessige autenticitet i behold. Miljøet er i liten grad endret, og dermed kan også integriteten til miljøet sies å være god. De kunnskapsmessige verdiene er derfor store, i tillegg til at alle bygninger har en bruk som ser ut til å være i overenstemmelse med øvrige verdier.

Samlet verdivurdering er her satt til *stor verdi*.

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

4.2.5 Kulturmiljø 5 Langhaugen

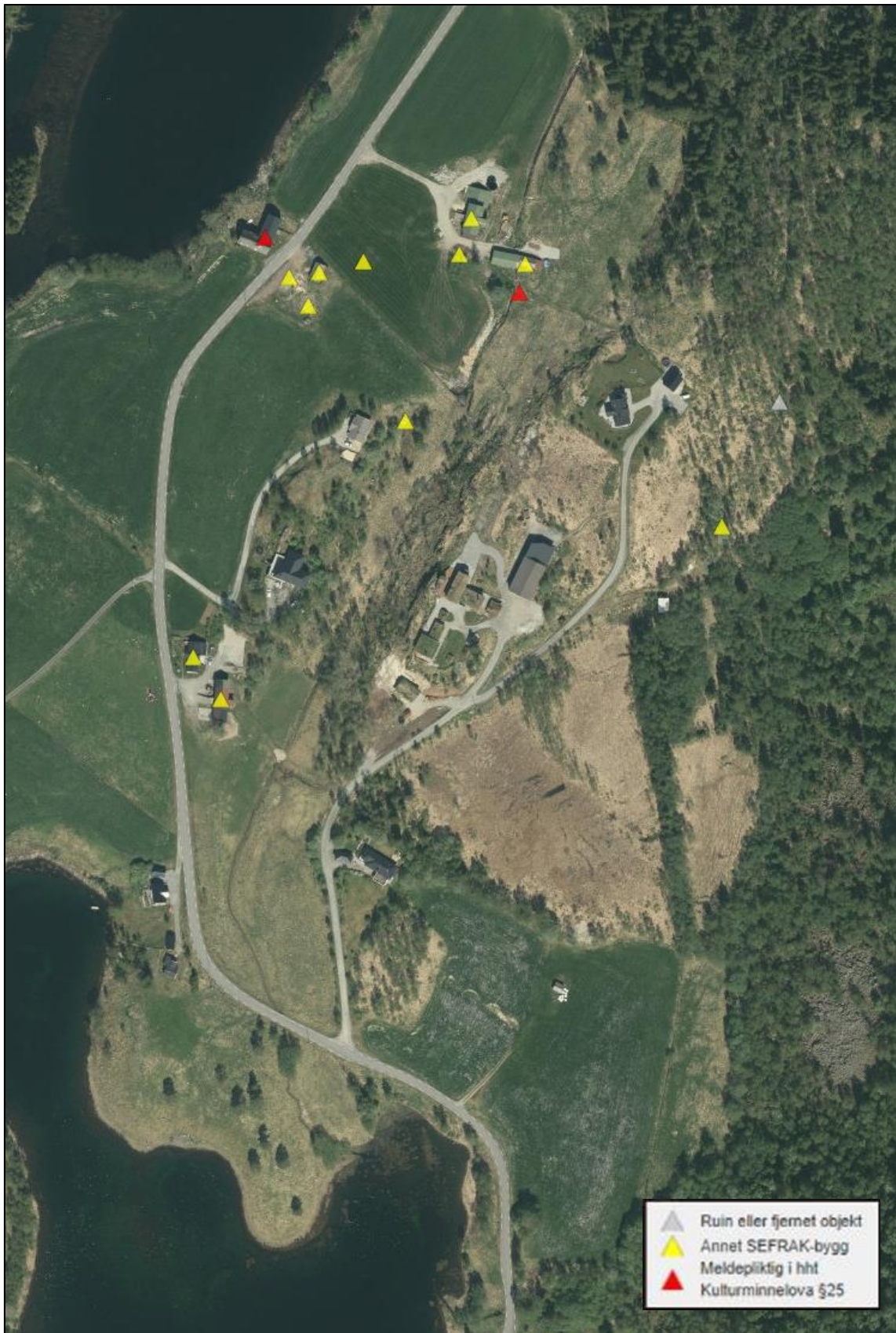
Her finnes flere gårdstun knyttet til den opprinnelige Øvre Helland-gården. Fordelt på fem av tunene i delområdet finns det til sammen 13 SEFRAX-registrerte bygninger, 2 av de (på hvert sitt tun) meldepliktige (byggeår før 1850).

I kommunens kulturminneplan er søndre gårdsmiljø samt skole- og bedehus på Øvre Helland nevnt. Med ett unntak ligger alle utenfor influensområdet på en kilometer fra det foreslåtte tiltaket. Barenordre Øvre Helleland befinner seg innenfor delområdet. Gården er første gang nevnt i 1603 (Rygh 1898-1924). i forbindelse med utskiftningen i 1905 ble gården omorganisert, og mange hus flyttet. På gårdsnummer 5 ble de imidlertid stående (Vaksdal historielag, 2023).

Figur 64. Øvre Helland sett fra Nåmdal i nord, 1932 (Fylkesarkivet).

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

Figur 65. Flyfoto av kulturmiljø Langhaugen. Kilde: Askeladden.

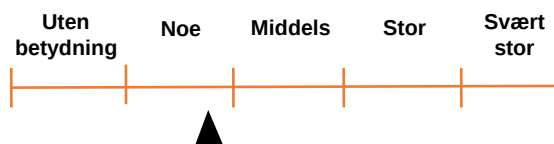
Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

Verdivurdering

Opprinnelige bygninger er flyttet og endret. Noen bygninger har heller ikke blitt gjenfunnet på SEFRAK-registrert sted ved befaring. Det kan imidlertid også se ut til at mange bygningene her også har blitt endret i etterkant av gårdsorganiseringen, i to hovedtrinn: Etterkrigstid, med på- og ombygginger på nye grunnmurer av grov betong, og senere renoveringer med moderne modulbaserte deltaljelementer (dører, vinduer, gerikter). Det ser dermed ut som det er de bygningene som er utenfor influensområdet, og dermed også utenfor dette delområdets, avgrensning, som er de best bevarte.

Opplevelsesverdien i dette delområdet er derfor noe mindre, selv om kunnskapsverdien er noe, spesielt når det gjelder sporene etter omorganisering av gårdene i 1905. Bruksverdien av de verneverdige bygningene, for det meste driftsbygninger, er også middels og ligger mer på det funksjonelle på grunn av alle endringer som er gjort.

Samlet verdivurdering settes her til *noe verdi*.

4.2.6 Kulturmiljø 6 Straume

Fylkesvei 5412 Modalen går vest for gården Straume, som ligger på vestsiden av Steinslandsvatnet i Modalen. På gården finnes fire SEFRAK-registrerte bygninger. Gården er første gang i 1597. Teigene ble reorganisert gjennom en prosess i årene 1944-49 (Vaksdal historielag 2023). Bruk.

Straumes opprinnelse ligger egentlig i bruksnummer 1, som er gården som ligger direkte vest av broen over vannet. I 1882 skal en storbrann ha ødelagt bygningene på alle bruk, unntatt nummer 4. I en av de mindre bygningene skal det være en bygningsdel merket MDCCLXXXI = 1781. Det er noe uklart hvilken av de mindre bygningene dette er (Vaksdal historielag 2023).

Dagens fylkesvei har tidligere gått gjennom tunet på Straume. Dette ble omlagt til vest for tunet, på utsiden av gården, en gang mellom 1964 og 1981 ut i fra luftfoto fra Askeladden.

Figur 66. Straume gård i landskapet, sett fra sør langs fylkesvei 5412 Modalen.

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

Figur 67. Nordligste SEFRAC-registrerte fjøs Straume gård, bygget 1900 tallet, andre kvartal.

Figur 68. Tunet på Straume gård (under). Alle tre driftsbygninger til venstre i fotoet (alle rødmalte) er SEFRAC-registrerte og ligger sør på gården.

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

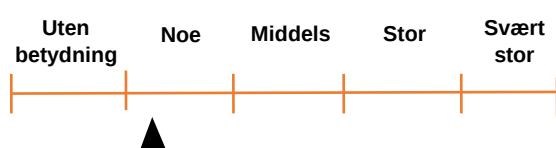

Figur 69. Flyfoto av kulturmiljø Straume. Kilde: Askeladden.

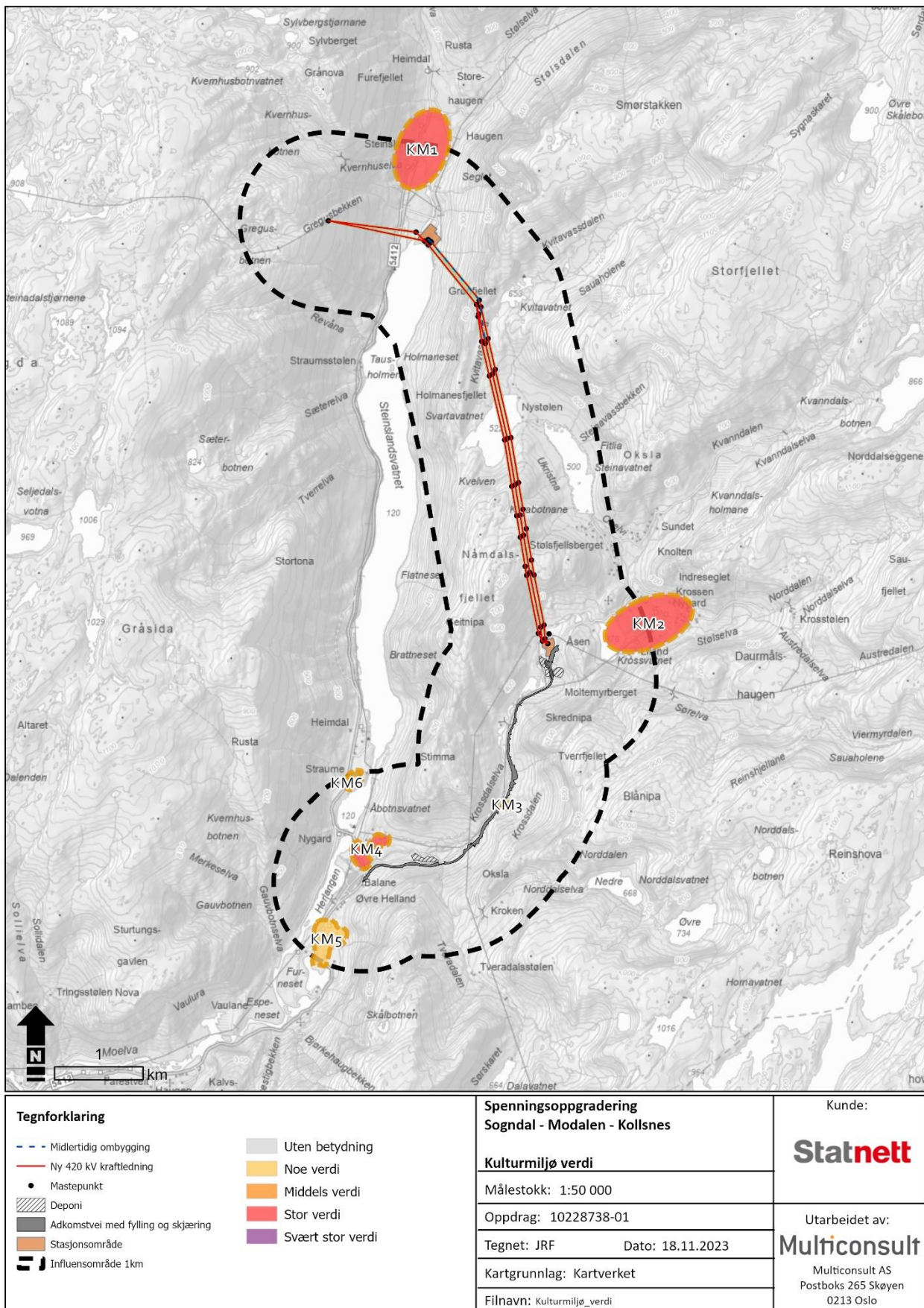
Verdivurdering

Bygningene er endret, og preget av bruk. Opplevelsesverdien er dermed liten. Ikke alle bygninger, inkludert registrerte, er gjenfunnet på samme sted ved gjennomgang av historiske luftfoto (Askeladden), og bør gjennomgås. Kunnskapsverdien er på grunn av dette begrenset. Bruksverdien gjennom de to foregående verdikriteriene er redusert, og mer knyttet til den funksjonelle driften av gården.

Samlet verdivurdering settes til *noe verdi*.

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

Figur 70. Verdikart med delområder for kulturmiljø.

4.3 Påvirkning og konsekvens

4.3.1 0-alternativet

0-alternativet utgjør referansealternativet for utredningen og representerer forventet utvikling i influensområdet uten skissert tiltak. Det er i kommuneplanens arealdel, planid. 20140001, for Modalen avsatt to felt til hytter i på Nygard. Områdene er videre detaljregulert i Reguleringsplan for hyttefelt på Nygard i øst, planid. 20060001, og den tidligere disposisjonsplan for hyttefelt Nygård, 1978001 mot sør.

Det er gitt konsesjon til Nåmdalselva kraftverk i Namdalselva. Inntaket ligger sør for transformatorstasjonen, noe sør for og på andre siden av elven for Botnane. Rørgatetraseen går langs nordsiden av elven ned til kraftstasjonen, som er planlagt sør for gården Namdal, ved elven. Tiltaket ses som en del av 0-alternativet i denne utredningen.

Konsekvensen av 0-alternativet er per definisjon lik ubetydelig (0).

4.3.2 Tiltakets påvirkning og konsekvens i driftsfasen

Først vurderes påvirkning og konsekvens for det enkelte delområdet basert på områdets verdi og forventet påvirkning. I neste steg gjøres en samlet vurdering av konsekvensen for tema kulturmiljø.

Til slutt omtales andre hensyn som er relevante for beslutningstaker.

Vurdering av konsekvens for det enkelte delområdet

Vurderinger av påvirkning og konsekvens for det enkelte delområdet er gitt i tabellen nedenfor. Fordi ingen av alternativene berører kjente kulturminner fysisk i mastepunktene vil de i praksis telle likt i overordnet, visuelt influensområde. Alternativ 1 går øst for eksisterende kraftledning, alternativ 2 vest og alternativ 3 både øst og vest.

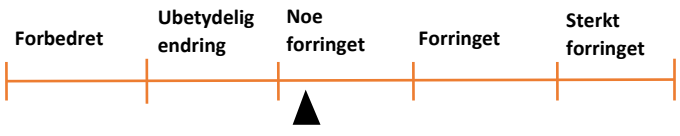
Tabell 8. Vurdering av konsekvens for alternativ 1 basert på kriteriene i Miljødirektoratets veileder M-1941 (Miljødirektoratet, 2020).

Delområde	Verdi	Påvirkning	Konsekvens
1 Steinslands-tunet	Stor	Arealbeslag: Det er ingen direkte inngrep eller arealbeslag i kulturmiljøet. Nærvirkning: Det er ingen eller ubetydelig visuell nærvirkning eller andre nærvirkninger. Visuell fjernvirkning: Steinsland transformatorstasjon vil ligge rundt 700 meter fra Steinslandstunet, og kraftledningen litt over 1 km unna. Utsynet fra kulturmiljøet blir noe endret fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. <i>Samlet vurdering:</i> 	Noe miljøskade (-)
2 Nygard/Krossen	Stor	Arealbeslag: Det er ingen direkte inngrep eller arealbeslag i kulturmiljøet. Nærvirkning: Det er ingen eller ubetydelig visuell nærvirkning eller andre nærvirkninger.	Noe miljøskade (-)

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

Delområde	Verdi	Påvirkning	Konsekvens
		Visuell fjernvirkning: Transformatorstasjonen vil ikke bli synlig fra kulturmiljøet. Kraftledningen vil ligge på østsiden av eksisterende kraftledning, rundt 1 km fra kulturmiljøet. Eksisterende 300kV kraftledning vil saneres. Utsynet fra kulturmiljøet blir noe endret fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. <i>Samlet vurdering:</i> 	
3 Botnane	Middels	Arealbeslag: Det er direkte inngrep eller arealbeslag i kulturmiljøet av ny anleggsvei. Nærvirkning: Det er betydelig visuell nærvirkning eller andre nærvirkninger av ny anleggsvei. Visuell fjernvirkning: Massedeponier og transformatorstasjonen vil ikke bli synlig fra kulturmiljøet, og heller ikke kraftledningen. <i>Samlet vurdering:</i> 	Betydelig miljøskade (- -)
4 Namdal	Stor	Arealbeslag: Det er ingen direkte inngrep eller arealbeslag i kulturmiljøet. Nærvirkning: Det er ingen eller ubetydelig visuell nærvirkning eller andre nærvirkninger. Visuell fjernvirkning: Ny anleggsvei og deler av søndre deponi vil bli synlig fra noen miljøer i delområdet. Transformatorstasjonen vil ikke bli synlig fra kulturmiljøet. Kraftledningen vil ligge på vestsiden av eksisterende kraftledning over influensgrensen på 1 km fra kulturmiljøet. <i>Samlet vurdering:</i> 	Noe miljøskade (-)
5 Langhaugen	Noe	Arealbeslag: Det er ingen direkte inngrep eller arealbeslag i kulturmiljøet. Nærvirkning: Det er ingen eller ubetydelig visuell nærvirkning eller andre nærvirkninger. Visuell fjernvirkning: Ingen av tiltakets enkeltdeler vil bli synlig i betydelig grad fra delområdet. Utsynet fra kulturmiljøet blir ikke endret fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. <i>Samlet vurdering:</i>	Ubetydelig miljøskade (0)

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

Delområde	Verdi	Påvirkning	Konsekvens
			
6 Straume	Noe	Arealbeslag: Det er ingen direkte inngrep eller arealbeslag i kulturmiljøet. Nærvirkning: Det er ingen eller ubetydelig visuell nærvirkning eller andre nærvirkninger. Visuell fjernvirkning: Ingen av tiltakets enkeltdeler vil bli synlig i betydelig frad fra delområdet. Utsynet fra kulturmiljøet blir ikke endret fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. <i>Samlet vurdering:</i> 	Ubetydelig miljøskade (0)

Tabell 9. Vurdering av konsekvens for alternativ 2 basert på kriteriene i Miljødirektoratets veileder M-1941 (Miljødirektoratet, 2020).

Delområde	Verdi	Påvirkning	Konsekvens
1 Steinslands-tunet	Stor	Arealbeslag: Det er ingen direkte inngrep eller arealbeslag i kulturmiljøet. Nærvirkning: Det er ingen eller ubetydelig visuell nærvirkning eller andre nærvirkninger. Visuell fjernvirkning: Steinsland transformatorstasjon vil ligge rundt 700 meter fra Steinslandstunet, og kraftledningen litt over 1 km unna. Utsynet fra kulturmiljøet blir noe endret fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. <i>Samlet vurdering:</i> 	Noe miljøskade (-)
2 Nygard/Krossen	Stor	Arealbeslag: Det er ingen direkte inngrep eller arealbeslag i kulturmiljøet. Nærvirkning: Det er ingen eller ubetydelig visuell nærvirkning eller andre nærvirkninger. Visuell fjernvirkning: Transformatorstasjonen vil ikke bli synlig fra kulturmiljøet. Kraftledningen vil ligge på vestsiden av eksisterende kraftledning, rundt 1,1 km fra kulturmiljøet. Eksisterende 300kV kraftledning vil saneres. Utsynet fra kulturmiljøet blir noe endret fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. <i>Samlet vurdering:</i>	Noe miljøskade (-)

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

Delområde	Verdi	Påvirkning	Konsekvens
			
3 Botnane	Middels	Se tabell 8	
4 Namdal	Stor	Se tabell 8	
5 Langhaugen	Noe	Se tabell 8	
6 Straume	Noe	Se tabell 8	

Tabell 10. Vurdering av konsekvens for alternativ 3 basert på kriteriene i Miljødirektoratets veileder M-1941 (Miljødirektoratet, 2020).

Delområde	Verdi	Påvirkning	Konsekvens
1 Steinslandstunet	Stor	Arealbeslag: Det er ingen direkte inngrep eller arealbeslag i kulturmiljøet. Nærvirkning: Det er ingen eller ubetydelig visuell nærvirkning eller andre nærvirkninger. Visuell fjernvirkning: Steinsland transformatorstasjon vil ligge rundt 700 meter fra Steinslandstunet, og kraftledningen litt over 1 km unna. Utsynet fra kulturmiljøet blir noe endret fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. <i>Samlet vurdering:</i> 	Noe miljøskade (-)
2 Nygard/Krossen	Stor	Arealbeslag: Det er ingen direkte inngrep eller arealbeslag i kulturmiljøet. Nærvirkning: Det er ingen eller ubetydelig visuell nærvirkning eller andre nærvirkninger. Visuell fjernvirkning: Transformatorstasjonen vil ikke bli synlig fra kulturmiljøet. Kraftledningen vil ligge på vestsiden av eksisterende kraftledning, rundt 1,1 km fra kulturmiljøet. Eksisterende 300kV kraftledning vil saneres. Utsynet fra kulturmiljøet blir noe endret fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. <i>Samlet vurdering:</i> 	Noe miljøskade (-)
3 Botnane	Mid-dels	Se tabell 8	
4 Namdal	Stor	Se tabell 8	

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

Delområde	Verdi	Påvirkning	Konsekvens
5 Langhaugen	Noe	Se tabell 8	
6 Straume	Noe	Se tabell 8	

4.3.3 Vurdering av samlet konsekvensgrad for kulturmiljø

Tabellen under **Error! Reference source not found.** gir en vurdering av samlet konsekvensgrad for tema kulturmiljø basert på vurderingene av konsekvens for det enkelte delområdet og andre avveininger som beskrevet i tabellen. Den samlede konsekvensen er som tabellen viser vurdert som **noe negativ (-)** konsekvens for tema kulturmiljø for alternativ 1 øst og **noe negativ (-)** for alternativ 2 vest.

Tabell 11. Konsekvensgrad for tema kulturmiljø.

Alternativer Vurderinger		Null- alter- nativet	Alternativ 1	Alternativ 2	Alternativ 3A og B
Konsekvens for del- områder	Delområde 1	0	Noe miljøskade (-)	Noe miljøskade (-)	Noe miljøskade (-)
	Delområde 2	0	Noe miljøskade (-)	Noe miljøskade (-)	Noe miljøskade (-)
	Delområde 3	0	Betydelig miljøskade (- -)	Betydelig miljøskade (- -)	Betydelig miljøskade (- -)
	Delområde 4	0	Noe miljøskade (-)	Noe miljøskade (-)	Noe miljøskade (-)
	Delområde 5	0	Ubetydelig miljøskade (0)	Ubetydelig miljøskade (0)	Ubetydelig miljøskade (0)
	Delområde 6	0	Ubetydelig miljøskade (0)	Ubetydelig miljøskade (0)	Ubetydelig miljøskade (0)
Avveininger	Begrunne høy/lav vektlegging av enkelte delområder		Det er ingen direkte inngrep i kulturmiljøene eller arealbeslag som fører til fysiske tap av kulturminner eller enkelt objekt. Det er i vurderingen vektlagt at det kun er visuell endring som påvirker kulturmiljøene negativt.	Det er ingen direkte inngrep i kulturmiljøene eller arealbeslag som fører til fysiske tap av kulturminner eller enkelt objekt. Det er i vurderingen vektlagt at det kun er visuell endring som påvirker kulturmiljøene negativt.	Som for alternativ 1 og 2 i kombinasjon. Ingen forskjell på alternativ A og B.
	Samlede virkninger		Det er ingen tap av kulturminner ved utbygging av alternativ 1 øst. Fylkeskommunen har innledningsvis varslet at det antagelig ikke er behov for § 9-undersøkelser og det er lite potensial for funn i tiltaksområdet. Bygging av nye transformatorstasjoner og kraftledning vil i noen grad bryte opp og endre noe av inntrykket av kulturmiljøene og det kulturhistoriske landskapet.	Det er ingen tap av kulturminner ved utbygging av alternativ 2 vest. Fylkeskommunen har innledningsvis varslet at det antagelig ikke er behov for § 9-undersøkelser og det er lite potensial for funn i tiltaksområdet. Bygging av nye transformatorstasjoner og kraftledning vil i noen grad bryte opp og endre noe av inntrykket av kulturmiljøene og det kulturhistoriske landskapet.	Som for alternativ 1 og 2 i kombinasjon. Fylkeskommunen har innledningsvis varslet at det antagelig ikke er behov for § 9-undersøkelser og det er lite potensial for funn i tiltaksområdet.
Vurdering av samlet konsekvens	Samla konsekvensgrad		Noe negativ konsekvens (-)	Noe negativ konsekvens (-)	Noe negativ konsekvens (-)

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

Alternativer Vurderinger		Null- alter- nativet	Alternativ 1	Alternativ 2	Alternativ 3A og B
for miljøtema	Begrunnelse		Det er registrert seks kulturmiljø med gårdsbebyggelse fra 18-1900-tallet med kulturlandskap rundt. Det er ingen direkte inngrep i kulturmiljøene eller arealbeslag som fører til tap av kulturminner eller enkeltobjekt. Den visuelle endringen er vurdert som mindre, bortsett fra for ett delområde (KM3). Samlet sett vurderer en tiltaket til å ha noe negativ konsekvens.	Det er registrert seks kulturmiljø med gårdsbebyggelse fra 18-1900-tallet med kulturlandskap rundt. Det er ingen direkte inngrep i kulturmiljøene eller arealbeslag som fører til tap av kulturminner eller enkeltobjekt. Den visuelle endringen er vurdert som mindre, bortsett fra for ett delområde (KM3). Samlet sett vurderer en tiltaket til å ha noe negativ konsekvens.	Som for alternativ 1 og 2 i kombinasjon; noe negativ konsekvens.
Rangering	Rangering	1	4	2	3
	Begrunnelse for rangering		Alternativ 1 kommer noe nærmere kulturmiljø 2 enn alternativ 2. Men avstanden til kraftledningen gjør at forskjellen på alternativene er liten. Det er ingen direkte inngrep i kulturmiljøene eller arealbeslag som fører til fysiske tap av kulturminner eller enkeltobjekt. Det er kun visuell endring som kan påvirke kulturmiljøene noe negativt.	Det er ingen direkte inngrep i kulturmiljøene eller arealbeslag som fører til tap av kulturminner eller enkeltobjekt. Det er kun visuell endring som kan påvirke kulturmiljøene noe negativt.	Noen av elementene i alternativ 3 kommer nærmere kulturmiljø 2 enn for alternativ 2. Avstanden til kraftledningen gjør at forskjellen på alternativene imidlertid er liten, både mellom 1, 2 og 3 og mellom A og B. Det er ingen direkte inngrep i kulturmiljøene eller arealbeslag som fører til tap av kulturminner eller enkeltobjekt. Det er kun visuell endring som kan påvirke kulturmiljøene noe negativt.

4.3.4 Andre hensyn som er relevante for beslutningstaker

Rundskrivnet *Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet – klargjøring av miljøforvaltningens innsigelsespraksis, T-2/16*, gir en tematisk gjennomgang av de særlig viktige nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet som skal legges til grunn ved vurdering av planforslag og tiltak og innsigelser mot disse. Rundskrivnet er ikke en uttømmende gjennomgang av alle forhold som kan gi grunnlag for innsigelse på miljøområdet.

Jf. rundskrivets kapittel 3.8 skal innsigelse vurderes når planforslaget er i konflikt med kulturminner/kulturmiljøer som er fredet eller foreslått fredet etter kulturminneloven, særskilt vurderte kulturminner og kulturmiljøer (listeførte tekniske og industrielle anlegg, listeførte kirker og verdensarvområdene) og kulturminner som ennå ikke er vurdert å ha nasjonal eller vesentlig regional verdi, men som kan ha det. Ingen av de 3 alternativene for kraftledning eller Krossdalen og Steinsland transformatorstasjoner er i direkte konflikt med kjente freda kulturminner eller listeførte objekt. Det vil være noe økt støy for noen kulturmiljø og noe negativ visuell virkning ved endring av utsynet fra kulturmiljøene. En vurderer at det ut fra de registrerte verdiene ikke vil være grunnlag for innsigelse fra kulturminnemyndigheten.

Ny 420 kV kraftledning Krossdalen–Steinsland, inkl. nye Krossdalen transformatorstasjon og Steinsland koblingsstasjon

4.3.5 Tiltakets påvirkning i anleggsfasen

Det er ingen kjente automatisk fredete eller andre typer kulturminner innenfor anleggsområdene, utenom for delområde KM3 Botnane, der ny anleggsvei vil berøre vestre innmark.

Hittil ukjente kulturminner kan bli avdekket i forbindelse med gjennomføringen av anleggsperioden av tiltaket. Arbeidet vil i så tilfelle måtte stanses og vurdering gjøres av regional kulturminnemyndighet, fylkeskommunen.

4.4 Avbøtende tiltak

Avbøtende tiltak som omfatter kulturminner og kulturmiljø er nært knyttet til både natur- og kulturlandskap. Avbøtende tiltak knyttet til landskap vil derfor i mange tilfeller ha virkning også for kulturminner og kulturmiljø innenfor samme landskapsrom. En god landskapstilpasning kan redusere negative konsekvenser, og for å redusere virkningen vil gjennomføring av avbøtende tiltak være viktig for et godt sluttresultat, for eksempel gjennom bearbeiding av terreng (transformatorstasjon, master, fyllinger, skjæringer, deponi og riggområder).

Det er ikke foreslått spesifikke avbøtende tiltak i denne utredningen da det synes lite relevant med tanke på tiltakets lave grad av påvirkning på kulturminner og kulturmiljø.

4.5 Oppfølgende undersøkelser

Behov for § 9-undersøkelser etter kulturminneloven er forelagt Vestland fylkeskommune i e-poster 24.1.2022 (besvart 25.1.) og 6.7.2022. I e-post av 2. august vurderte Vestland fylkeskommune at det antagelig ikke er behov for arkeologiske undersøkelser i tiltaks- og influensområdene. Dette gjelder imidlertid ikke arealer knyttet til anleggsveien. I mail av 14.11.2022 fremholder fylkeskommunen at en for dette tiltaket vil kunne vurdere § 9 først etter omsøking av tiltaket.

Dersom den planlagte utbygging skulle komme i konflikt med automatisk fredete kulturminner må planen justeres/endres, eller det må søkes dispensasjon fra kulturminneloven, jf. § 8, 1. ledd. Ved en eventuell dispensasjon stiller kulturminneloven vilkår, jf. § 10, om at tiltakshaver dekker utgiftene til nødvendige arkeologiske undersøkelser for å sikre kunnskapsverdien.